

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (peto vijeće)

15. siječnja 2015. *

„Zahtjev za prethodnu odluku – Uredba (EZ) br. 1008/2008 – Usluge zračnog prijevoza – Članak 23. stavak 1. druga rečenica – Transparentnost cijena – Elektronički sustav rezervacije – Tarifa zračnog prijevoza – Navođenje konačne cijene u svakom trenutku“

U predmetu C-573/13,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Bundesgerichtshof (Njemačka), odlukom od 18. rujna 2013., koju je Sud zaprimio 12. studenoga 2013., u postupku

Air Berlin plc & Co. Luftverkehrs KG

protiv

Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband e. V.,

SUD (peto vijeće),

u sastavu: T. von Danwitz, predsjednik vijeća, C. Vajda (izvjestitelj), A. Rosas, E. Juhász i D. Šváby, suci, nezavisni odvjetnik: Y. Bot,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za Air Berlin plc & Co. Luftverkehrs KG, M. Knospe i A. Walz, *Rechtsanwälte*,
- za Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband e. V., P. Wassermann, *Rechtsanwalt*,
- za njemačku vladu, T. Henze i K. Petersen, u svojstvu agenata,
- za belgijsku vladu, J.-C. Halleux i T. Materne, u svojstvu agenata,
- za talijansku vladu, G. Palmieri, u svojstvu agenta, uz asistenciju W. Ferrante, *avvocato dello Stato*,
- za nizozemsku vladu, M. Bulterman i J. Langer, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: njemački

— za austrijsku vladu, C. Pesendorfer, u svojstvu agenta,
— za Europsku komisiju, W. Mölls i F. Wilman, u svojstvu agenata,
odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez njegova mišljenja,
donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 23. stavka 1. druge rečenice Uredbe (EZ) br. 1008/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. rujna 2008. o zajedničkim pravilima za obavljanje zračnog prijevoza u Zajednici (SL L 293, str. 3.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 7., svezak 8., str. 164.).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između Air Berlin plc & Co. Luftverkehrs KG (u daljnjem tekstu: Air Berlin), zračnog prijevoznika, i Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband e. V. (savezna unija organizacija i udruga potrošača, u daljnjem tekstu: Bundesverband), o načinu na koji je prikazana tarifa zračnog prijevoza u okviru elektroničkog sustava rezervacije Air Berlina.

Pravni okvir

- 3 Uvodna izjava 16. Uredbe br. 1008/2008 glasi kako slijedi:

„Korisnici usluga trebaju imati mogućnost učinkovitog uspoređivanja cijena zračnog prijevoza različitih zračnih prijevoznika. Stoga konačna cijena koju plaća kupac za usluge zračnog prijevoza s polaskom iz Zajednice uvijek mora biti naznačena i uključivati sva davanja, pristojbe i naknade. Zračne prijevoznike Zajednice također se potiče na prikazivanje konačne cijene za svoje usluge zračnog prijevoza iz trećih zemalja u Zajednicu.“

- 4 Prema članku 1. stavku 1., Uredba br. 1008/2008 uređuje licenciranje zračnih prijevoznika Europske unije, pravo zračnih prijevoznika Unije na obavljanje usluga zračnog prijevoza unutar Unije te utvrđivanje cijena usluga zračnog prijevoza unutar Unije.
- 5 Članak 2. te uredbe, naslovljen „Definicije“, propisuje:

„Za potrebe ove Uredbe:

[...]

4. ‚usluga zračnog prijevoza‘ znači let ili niz letova tijekom kojih se prevoze putnici, pošta i/ili teret za nadoknadu i/ili najamninu;

[...]

18. ‚tarife zračnog prijevoza‘ znači cijene, izražene u eurima ili lokalnoj valuti, a koje se plaćaju zračnim prijevoznicima ili njihovim zastupnicima ili drugim prodavateljima karata za zračni prijevoz putnika te uvjete pod kojima te cijene važe, uključujući naknadu i uvjete koji se nude agenciji te ostalim pomoćnim službama;

[...]“

- 6 Članak 23. Uredbe br. 1008/2008, pod naslovom „Obavješćivanje i nediskriminacija“, u stavku 1. propisuje:

„U tarife i vozarine prijevoza zračnim putem koje su dostupne javnosti uključeni su važeći uvjeti koji važe kod ponude ili objavljivanja u bilo kojem obliku, uključujući i na internetu, za usluge zračnog prijevoza iz zračne luke smještene na državnom području države članice na koju se primjenjuje Ugovor. Konačna cijena koja se plaća mora biti u svakom trenutku navedena i mora uključivati važeću tarifu ili vozarinu zračnog prijevoza, kao i sve važeće poreze i pristojbe, prireze i provizije koje su neizbježne i predvidive u trenutku objavljivanja. Pored navođenja konačne cijene, potrebno je navesti i sljedeće:

- (a) tarifu ili vozarinu prijevoza zračnim putem;
- (b) poreze;
- (c) pristojbe na zračnim lukama; i
- (d) ostale pristojbe, prireze ili provizije, poput onih koje se odnose na sigurnost ili gorivo,

tamo gdje su tarifi ili vozarini prijevoza zračnim putem dodane stavke iz točaka (b), (c) i (d) doplate na cijenu moraju se iskazati na jasan, transparentan i nedvosmislen način na samom početku postupka rezervacije, a kupac sam odabire tu mogućnost.“

Glavni postupak i prethodna pitanja

- 7 Do kraja 2008. godine sustav rezervacije Air Berlina bio je osmišljen tako da bi korisnik, nakon što bi se izabralo putovanje i datum, u drugom koraku dobio tablični popis s mogućim zračnim vezama na odabrani dan, uključujući vrijeme polaska i dolaska te dvije tarife za svaki let. U posebnoj kućici te tablice bili su naznačeni porezi i pristojbe koje se primjenjuju na odabranu uslugu zračnog prijevoza kao i prirez na kerozin, dok je „cijena po osobi“ koja uključuje sve te elemente bila uokvirena. Ispred tog okvira nalazila se dvostruka zvjezdica kojom se upozoravalo, s obzirom na važeće uvjete poslovanja, da se mogu naplatiti troškovi obrade usluge, odnosno *service charge*, koji još nisu uključeni u konačnu cijenu. Nakon unošenja osobnih podataka u trećem koraku, korisnik je tijekom četvrtog koraka mogao utvrditi konačnu cijenu putovanja, s uključenim troškovima obrade usluge.
- 8 Zbog stupanja na snagu Uredbe br. 1008/2008 1. studenoga 2008., Air Berlin izmijenio je drugi korak svojeg sustava rezervacije tako da su toj tablici dodani, osim vremena polaska i dolaska, i tarifa zračnog prijevoza koja se primjenjuje na odabranu uslugu zračnog prijevoza kao i, odvojeno, porezi i pristojbe, prirez na kerozin te odvojeno ukupan iznos svih navedenih elemenata. Okvir koji se nalazi ispod te tablice označuje cijenu izračunatu na temelju tih podataka, troškove obrade usluge kao i, na dnu, konačnu cijenu po osobi za odabrani let.
- 9 Smatrajući da taj način prikazivanja cijene ne zadovoljava zahtjeve predviđene člankom 23. stavkom 1. drugom rečenicom Uredbe br. 1008/2008, Bundesverband je podnio tužbu protiv Air Berlina kojom je zatražio prestanak takvog postupanja i naknadu troškova opomena povezanih s tom tužbom. Prvostupanjski sud usvojio je tužbeni zahtjev Bundersverbanda, a ta je presuda potvrđena u žalbenom postupku. Air Berlin zatražio je „reviziju“ pred sudom koji je uputio zahtjev.
- 10 Prema sudu koji je uputio zahtjev, ishod „revizije“ ovisi o tumačenju članka 23. stavka 1. druge rečenice Uredbe br. 1008/2008.

- 11 Sud koji je uputio zahtjev smatra, kao i žalbeni sud, da troškovi obrade usluge poput onih koje naplaćuje Air Berlin predstavljaju naknadu koja je neizbježna i predvidljiva u trenutku objavljivanja u smislu članka 23. stavka 1. druge rečenice Uredbe br. 1008/2008 i stoga moraju biti uključeni u konačno navedenu cijenu.
- 12 Međutim, kada se radi o elektroničkom sustavu rezervacije poput onoga u glavnom postupku, sud koji je uputio zahtjev prepoznaje dva različita problema u tumačenju članka 23. stavka 1. druge rečenice, tj. problem točnog trenutka u kojemu konačna cijena usluga zračnog prijevoza tijekom postupka rezervacije mora biti navedena i problem načina prikazivanja konačne cijene.
- 13 Što se tiče, kao prvo, točnog trenutka u kojem konačna cijena usluga zračnog prijevoza tijekom postupka rezervacije mora biti navedena, sud koji je uputio zahtjev ističe da je žalbeni sud odlučio da je, uzimajući u obzir način kako prikazuje tarifu u sustavu rezervacije, Air Berlin povrijedio članak 23. stavak 1. drugu rečenicu Uredbe br. 1008/2008. Naime, žalbeni sud ocijenio je da tu rečenicu, kojom se propisuje da se konačna cijena mora navesti „u svakom trenutku“, treba shvaćati u smislu da se konačna cijena mora prikazati u svakom trenutku kada je cijena navedena. Žalbeni sud također je smatrao da taj uvjet nije ispunjen kada tablica sadrži samo cijenu različitih letova koji odgovaraju kriterijima izbora koje je unio kupac, a ne uključuje troškove obrade usluge ili te troškove navodi posebno.
- 14 Prema sudu koji je uputio zahtjev, treba uzeti u obzir cilj zaštite potrošača kojemu teži članak 23. stavak 1. Uredbe br. 1008/2008, a koji proizlazi iz uvodne izjave 16. te uredbe kao i iz teksta te odredbe i naziva članka, kojima se jamči obavješćivanje i transparentnost cijena usluga zračnog prometa (presuda *ebookers.com Deutschland*, C-112/11, EU:C:2012:487, t. 13.). Prema navedenoj uvodnoj izjavi 16., transparentnost tarifa mora omogućiti kupcima da učinkovito uspoređuju cijene usluga zračnog prijevoza različitih zračnih prijevoznika. Članak 23. uveden je radi borbe protiv nekadašnje prakse pružatelja usluga zračnog prijevoza koja se sastojala od objave tarifa bez poreza, pristojbi ili prireza na gorivo (vidjeti stranicu 10. Prijedloga Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća kojom se određuju zajednička pravila za obavljanje zračnog prijevoza u Zajednici (preinaka), COM(2006) 396 *final*, koji je predstavila Europska komisija, i točke 8.1. i 8.4. Mišljenja Europskog gospodarskog i socijalnog odbora od 31. svibnja 2007. o tom prijedlogu (SL C 175, str. 85.)).
- 15 Sud koji je uputio zahtjev također ističe da ni članak 23. stavak 1. Uredbe br. 1008/2008 ni bilo koja druga odredba te uredbe ne uređuju detaljno pitanje u kojem trenutku mora biti navedena konačna cijena. Međutim, članak 23. stavak 1. četvrta rečenica te uredbe propisuje da se doplate na cijenu moraju iskazati „na samom početku postupka rezervacije“. Međutim, sud koji je uputio zahtjev smatra da volja zakonodavca Unije da jamči učinkovitu usporedbu cijena potiče na tumačenje izraza „u svakom trenutku“ navedenog u članku 23. stavku 1. drugoj rečenici Uredbe br. 1008/2008 zajedno s pojmom „uvijek“ upotrijebljenim u uvodnoj izjavi 16. te uredbe. U tom pogledu, konačna cijena na koju se odnosi ta odredba mora se prikazati u trenutku prije doplata na cijenu navedenih u članku 23. stavku 1. četvrtoj rečenici te uredbe. Prema tom tumačenju, obveza prikazivanja konačne cijene usluga zračnog prijevoza u ranoj fazi postupka rezervacije može značiti da cijena mora biti naznačena već u prikazu usluga zračnog prijevoza koji odgovara odredištima i datumima koje je unio kupac.
- 16 Što se tiče, kao drugo, načina prikazivanja konačne cijene usluga zračnog prijevoza, sud koji je uputio zahtjev ističe da ni članak 23. stavak 1. druga rečenica Uredbe br. 1008/2008 ne uređuje detaljno to pitanje. Članak 23. stavak 1. četvrta rečenica te uredbe propisuje samo da se doplate na cijenu moraju iskazati na jasan, transparentan i nedvosmislen način.
- 17 Kao i prvostupanjski sud, žalbeni je sud iz članka 23. stavka 1. druge i četvrte rečenice Uredbe br. 1008/2008 izveo zaključak da se konačna cijena usluga zračnog prijevoza mora navoditi sustavno ili tijekom svakog iskazivanja cijene, tako da u sustavu rezervacije s više faza ta cijena mora biti

navedena u prvom iskazivanju tarife zračnog prijevoza kao i na svakoj stranici na kojoj je prikazana cijena. U ovom slučaju konačna cijena trebala je biti prikazana ne samo za prethodno odabrane usluge zračnog prijevoza već i za svaku uslugu zračnog prijevoza koja je navedena u tablici.

- 18 Sud koji je uputio zahtjev smatra, međutim, da je moguće manje strogo tumačenje članka 23. stavka 1. druge rečenice Uredbe br. 1008/2008 prema kojem prikazivanje konačne cijene u ranoj fazi postupka, a ne na njegovu kraju, kao što to predlaže Air Berlin za sve konkretno odabrane usluge zračnog prijevoza, također omogućuje osiguravanje učinkovite usporedbe s cijenama drugih zračnih prijevoznika i tako odgovara potrebama zaštite potrošača, iako takva usporedba može biti manje jednostavna za potrošača.
- 19 S obzirom na prethodno navedeno, Bundesgerichtshof je odlučio prekinuti postupak i postaviti Sudu sljedeća prethodna pitanja:
- „1. Treba li članak 23. stavak 1. drugu rečenicu Uredbe br. 1008/2008 tumačiti u smislu da, u okviru elektroničkog sustava rezervacije, konačna cijena mora biti navedena prilikom prvog navođenja cijene usluga zračnog prijevoza?
2. Treba li članak 23. stavak 1. drugu rečenicu Uredbe br. 1008/2008 tumačiti u smislu da, u okviru elektroničkog sustava rezervacije, konačna cijena mora biti navedena samo za uslugu zračnog prijevoza koju je kupac odabrao ili također i za sve ostale prikazane usluge zračnog prijevoza?“

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

- 20 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev pita Sud treba li članak 23. stavak 1. drugu rečenicu Uredbe br. 1008/2008 tumačiti u smislu da konačna cijena mora biti navedena prilikom svakog navođenja cijene usluga zračnog prijevoza, što uključuje i njezino prvo navođenje.
- 21 Prema Air Berlinu, odgovor na prvo pitanje ovisi o tumačenju pojma „u svakom trenutku“ koji je sadržan u članku 23. stavku 1. drugoj rečenici Uredbe br. 1008/2008. Air Berlin ističe da taj pojam ne zahtijeva da konačna cijena mora biti navedena prilikom prve naznake cijene usluga zračnog prijevoza, već samo da mora biti navedena nakon što kupac odabere određeni let i prije konačnog sklapanja ugovora o rezervaciji.
- 22 Air Berlin u tom pogledu navodi da se u sklopu tabličnog prikaza tijekom drugog koraka elektroničkog postupka rezervacije koji su uveli automatski predodabire najjeftinije povezivanje te sustav prikazuje konačnu cijenu u smislu članka 23. stavka 1. Uredbe br. 1008/2008, uključujući cijenu za odabrani let, poreze, pristojbe, prirez na kerozin kao i trošak obrade usluge. Ako kupac odabere alternativnu vezu, hipotetski skuplju, sustav prikazuje i tu cijenu.
- 23 Kao što to ističu Bundesverband te njemačka, belgijska, talijanska, nizozemska i austrijska vlada, to tumačenje nije u skladu s izričajem članka 23. stavka 1. druge rečenice Uredbe br. 1008/2008.
- 24 Naime, članak 23. stavak 1. druga rečenica Uredbe br. 1008/2008 propisuje da konačna cijena koja se plaća mora biti u svakom trenutku navedena i mora uključivati važeću tarifu ili vozarinu zračnog prijevoza kao i sve važeće poreze i pristojbe, prireze i provizije koje su neizbježne i predvidljive u trenutku objavljivanja.

- 25 Međutim, iz izričaja te iste odredbe proizlazi da konačna cijena koja se plaća mora biti navedena „u svakom trenutku“, bez razlike između trenutka kada je navedena cijena prikazana prvi put, trenutka kada je kupac odabrao određeni let ili trenutka konačnog sklapanja ugovora.
- 26 U skladu s tim, obveza navođenja konačne cijene koja se plaća u svakom trenutku, koju uvodi ova odredba, podrazumijeva da se, u okviru elektroničkog sustava rezervacije poput onoga u glavnom postupku, konačna cijena koja se plaća navodi prilikom svakog prikazivanja cijene usluga zračnog prijevoza, uključujući i prvo prikazivanje.
- 27 To je tumačenje potkrijepljeno sustavnim čitanjem članka 23. stavka 1. Uredbe br. 1008/2008 kao i *rationem legis* druge rečenice te odredbe.
- 28 Naime, kao što to ističu Bundesverband te njemačka i austrijska vlada kao i Komisija, iz izraza „na samom početku postupka rezervacije“, koji se upotrebljava u članku 23. stavku 1. četvrtoj rečenici Uredbe br. 1008/2008, ne treba zaključiti da izraz „u svakom trenutku“ sadržan u članku 23. stavku 1. drugoj rečenici te uredbe treba tumačiti u smislu da konačnu cijenu treba prikazati jedino na početku postupka rezervacije.
- 29 Izraz „na samom početku postupka rezervacije“, koji se upotrebljava u navedenoj odredbi, podrazumijeva da se doplate na cijenu moraju iskazati na početku postupka rezervacije u užem smislu, što kupcu omogućuje da odluči želi li se stvarno koristiti dodatnim uslugama (vidjeti u tom smislu presudu ebookers.com Deutschland, EU:C:2012:487, t. 15.).
- 30 Obrnuto, obveza koju ustanovljuje članak 23. stavak 1. druga rečenica Uredbe br. 1008/2008 da se konačna cijena iskaže „u svakom trenutku“, što uključuje neizbježne i predvidljive troškove, postoji u trenutku kada su tarife objavljene u bilo kojem obliku, čak i prije početka postupka rezervacije.
- 31 Bundesverband, njemačka, belgijska, talijanska i austrijska vlada kao i Komisija pravilno ističu da je to tumačenje u skladu s *rationem legis* članka 23. stavka 1. druge rečenice Uredbe br. 1008/2008, kao što to proizlazi iz uvodne izjave 16. te uredbe.
- 32 Prema uvodnoj izjavi 16. Uredbe br. 1008/2008, korisnici usluga trebaju imati mogućnost učinkovitog uspoređivanja cijena zračnog prijevoza različitih zračnih prijevoznika, što rezultira time da konačna cijena koju kupac plaća za usluge zračnog prijevoza s polaskom iz zračne luke na državnom području Unije uvijek mora biti navedena i mora uključivati sva davanja, pristojbe i naknade.
- 33 U tom pogledu, Sud je već imao priliku navesti da iz naslova članka 23. Uredbe br. 1008/2008 kao i iz teksta stavka 1. tog članka jasno proizlazi da je cilj te odredbe jamčiti obavješćivanje i transparentnost cijena usluga zračnog prijevoza i da ona tako doprinosi zaštiti korisnika tih usluga (presude ebookers.com Deutschland, EU:C:2012:487, t. 13. i Vueling Airlines, C-487/12, EU:C:2014:2232, t. 32.).
- 34 Iz uvodne izjave 16. Uredbe br. 1008/2008 proizlazi da je obveza zračnog prijevoznika da „uvijek“ navede konačnu cijenu koja se plaća nužna kako bi se omogućilo korisnicima da učinkovito usporede cijene usluga zračnog prijevoza različitih zračnih prijevoznika, u skladu s ciljem učinkovite usporedbe cijena zračnih usluga kojem teži članak 23. stavak 1. Uredbe br. 1008/2008 (vidjeti u tom smislu presudu Vueling Airlines, EU:C:2014:2232, t. 33.).
- 35 S obzirom na sve navedeno, na prvo pitanje valja odgovoriti da članak 23. stavak 1. drugu rečenicu Uredbe br. 1008/2008 treba tumačiti u smislu da se, u okviru elektroničkog sustava rezervacije poput onoga u glavnom postupku, konačna cijena koja se plaća navodi prilikom svakog prikazivanja cijene usluga zračnog prijevoza, uključujući i prvo prikazivanje.

Drugo pitanje

- 36 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev pita Sud treba li članak 23. stavak 1. drugu rečenicu Uredbe br. 1008/2008 tumačiti u smislu da konačna cijena koja se plaća mora biti navedena samo za uslugu zračnog prijevoza koju je kupac odabrao ili i za sve ostale prikazane usluge zračnog prijevoza.
- 37 Air Berlin tvrdi da članak 23. stavak 1. druga rečenica Uredbe br. 1008/2008 ne zahtijeva da konačna cijena bude iskazana za svaki prikazani let, nego samo da bude iskazana za let koji je kupac odabrao. Prema Air Berlinu, učinkovita usporedba u smislu uvodne izjave 16. te uredbe moguća je samo kada je kupac odabrao određeni let, povezujući zračnu luku polaska sa zračnom lukom dolaska u točno određenoj satnici. Stoga se obveza iskazivanja konačne cijene, ustanovljena člankom 23. stavkom 1. drugom rečenicom Uredbe br. 1008/2008, primjenjuje samo kada je kupac odabrao određeni let i jedino za taj let.
- 38 Takvo tumačenje ne može se prihvatiti.
- 39 Kao što to pravilno ističu Bundesverband, njemačka, belgijska, nizozemska i austrijska vlada, obveza ustanovljena člankom 23. stavkom 1. drugom rečenicom Uredbe br. 1008/2008 da se iskaže konačna cijena „u svakom trenutku“ primjenjuje se u svim oblicima objave tarife zračnog prijevoza, uključujući i tarife predviđene za slijed usluga zračnog prijevoza prikazan u obliku tablice. Stoga iskazivanje konačne cijene samo za odabrani let nije dostatno za ispunjenje obveze ustanovljene tom odredbom.
- 40 To je tumačenje potkrijepljeno *rationem legis* članka 23. stavka 1. druge rečenice Uredbe br. 1008/2008, na koji se upućuje u točkama 31. do 34. ove presude.
- 41 Naime, obveza iskazivanja konačne cijene koja se plaća za svaki let čija je tarifa prikazana, a ne samo za odabrani let, omogućuje korisnicima da učinkovito uspoređuju cijene usluga zračnog prijevoza različitih zračnih prijevoznika, u skladu s općim ciljem transparentnosti cijena usluga zračnog prijevoza kojem teži članak 23. stavak 1. Uredbe br. 1008/2008.
- 42 Prema Air Berlinu, takvo tumačenje druge rečenice članka 23. stavka 1. Uredbe br. 1008/2008, u smislu da se konačna cijena koja se plaća mora iskazati za svaki prikazani let, dovodi to toga da se može navesti samo konačna cijena i stoga do opće zabrane iskazivanja cijena samih letova. Međutim, treća rečenica te odredbe zahtijeva da se cijena samog leta navedi odvojeno uz konačnu cijenu.
- 43 Taj argument treba, međutim, odbiti kao potpuno neutemeljen, s obzirom na to da obveza iskazivanja konačne cijene koja se plaća za svaki prikazani let, ustanovljena drugom rečenicom istog članka 23. stavka 1., nikako ne dovodi do zabrane iskazivanja tarife zračnog prijevoza ili vozarine prijevoza zračnim putem za svaki navedeni let pod uvjetima utvrđenima trećom rečenicom te odredbe.
- 44 Naprotiv, iz samog teksta članka 23. stavka 1. treće rečenice Uredbe br. 1008/2008 proizlazi da obveza navođenja barem tarife zračnog prijevoza ili vozarine prijevoza kao i poreza, pristojbi na zračnim lukama, ostalih pristojbi, prireza ili provizija, kada su ti elementi dodani tarifi zračnog prijevoza ili vozarini prijevoza, postoji uz obvezu iskazivanja konačne cijene koja proizlazi iz druge rečenice toga stavka 1.
- 45 S obzirom na sve što prethodi, na drugo pitanje valja odgovoriti da članak 23. stavak 1. drugu rečenicu Uredbe br. 1008/2008 treba tumačiti u smislu da, u okviru elektroničkog sustava rezervacije poput onoga u glavnom postupku, konačna cijena koja se plaća mora biti navedena ne samo za uslugu zračnog prijevoza koju je kupac odabrao već i za svaku uslugu zračnog prijevoza tarifa koje je prikazana.

Troškovi

- ⁴⁶ Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (peto vijeće) odlučuje:

1. Članak 23. stavak 1. drugu rečenicu Uredbe (EZ) br. 1008/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. rujna 2008. o zajedničkim pravilima za obavljanje zračnog prijevoza u Zajednici treba tumačiti u smislu da se, u okviru elektroničkog sustava rezervacije poput onoga u glavnom postupku, konačna cijena koja se plaća navodi prilikom svakog prikazivanja cijene usluga zračnog prijevoza, uključujući i prvo prikazivanje.
2. Članak 23. stavak 1. drugu rečenicu Uredbe br. 1008/2008 treba tumačiti u smislu da, u okviru elektroničkog sustava rezervacije poput onoga u glavnom postupku, konačna cijena koja se plaća mora biti navedena ne samo za uslugu zračnog prijevoza koju je kupac odabrao već i za svaku uslugu zračnog prijevoza tarifa koje je prikazana.

Potpisi